

## חורבן ישראל באירופה

## פ ת י ח ה

### לייחודה של שואת היהודים בימינו

בני אומה, אשר במשך שנות אלפיים, מאז אבדן עצמאותה וצאתה לנדודיה בגלויות בין עמי תבל, היא קרבן-תמיד על כל מוקדי ההיסטוריה; בני דור, אשר כל ימי שנותיו רצופים הרס והרג, מלחמות ומהומות, ובעוד עשן משואותיה של מלחמת-עולם אחת עולה, נתגעשה במשנה כוחות-זדונים מלחמת-עולם שניה, שאחזה באשה את כדור-הארץ כולו — בני אומה רוית-סבל זו ודור תאניה ואניה זה הועמדו המומים אל מול חזיון השמדת מיליונים לפי תכנית רצח מעובדת לפרטי פרטים.

החזיון ראשון במינו בתולדות אדם. ממלכה מופרת בתוך משפחות העמים, על שלטונה העליון ומוסדותיה המחוקקים, הוציאה רשמית ובפרהסיה משפט-מוות על אומה שלימה וחוקקה תחיקה מיוחדת, למען השמיד אותה „בשם החוק והמשפט“. עם השוכן במרכזה של אירופה התרבותית גייס את כל כוח שלטונו, כדי להוציא לפועל את תכנית השמדת מיליוני אדם בשיטתיות ובדייקנות מפליאה, שלב אחרי שלב: זקנים ונשים לחוד, ילדים ותינוקות לחוד, נוער וחוגי האינטליגנציה לחוד, גברים במבחר שנותיהם ומומחים מקצועיים לחוד, וכן עד גמירא. והאנושות בתקופת הפסגה של הקידמה והציביליזציה האנושות המאורגנת בתאים מדיניים-לאומיים ומאור-חדת בכמה מסגרות בין-לאומיות, דתיות וסוציאליות, תרבותיות והומניות; האנושות הדוגלת בזכויות האדם ולוחמת בחירוף-נפש למען זכויות אלה — האנושות קיבלה בקרירות-לב הכרות גזר-דין המוות על אומה הפזורה בין האומות, הסתכלה בשויון-נפש בכל פעולות-ההכנה הממושכות, שמטרתן היתה להפריד ולבודד, לדכא ולהמם, ועמדה מנגד אדישה ופאסיבית כאשר אומה זו בת-המיליונים, המרומה והמאוכזבת, הגלמודה והנעזבת, הובלה לגרדום.

## א. השואה לשלושת ממדיה

מלחמת־ההשמדה של גרמניה הנאצית באומה היהודית, שלושה הם הממדים המציינים אותה:

(א) מימד היקפה, שהפילה מיליונים נפשות מישראל;

(ב) מימד עומקה, שעקרה את יהדות הגולה עקירת־שרשים מקרקע צמיחתה, אשר ביבשת אירופה;

(ג) מימד עקביותה, שהכריעה לטבח בכל שטחי השתלטותה את האוכלוסייה היהודית כולה והתמידה במלחמת־הכליה שנים.

שלושת ממדי השואה אין לנו כל אמת־מידה להם, אין לנו כל יכולת למצוא להם דמיון והקבלה. יתר מכן — שום מושג ממושגינו הולם את גודל אימתם ואין שום ביטוי מתאים לו. שפת־אנוש דלה מלהביע את תעצומת האסון. והשפה העברית, שפת המארטירולוגיה הישראלית, צרה אף היא ומוגבלת, מלהכיל בתוכה שואת ישראל זו.

בבואנו לסמן את היקף השבר, אנו משתמשים בציון המספרי „מיל־יונים“. והרי המושג־הכולל „מיליון“, כשהוא מופיע כיחידה אחת אינו אלא מסלף ומזייף את עצמת שיעורה של השואה. באתו פוגרום צאריסטי בקיי־שינוב של שנת 1903, שזיעזע את יסודות קיומה של היהדות בגולה, ועירער את השקפת־העולם היהודית־גלותית, נספו כמה עשרות יהודים. ובאותה התנקשות־דמים בעיירה פשיטיק שבפולין העצמאית בשנת 1935, שהפגינה את רפיון בטחוננו של גדול הקיבוצים היהודים באירופה, נפלו חלל שני יהודים. ומספר זה של הקרבנות בקישינוב או של הקרבנות בפשיטיק דיו היה להזעיק תבל כולה. ועתה, תוך מהלכו של טבח־אימים זה, שסחף בזעפו את יבשת־אירופה כולה, החילונו למנות את מספר חללי ישראל לפי חשבון מעוגל וחקק כזה: מיליון אחד, שני מיליונים, שלושה — ארבעה — חמשה — ששה מיליונים!

יש ביטוי שנצמד ממש לתולדות עם ישראל לכל אורך דרכו בגלויות לבלתי הרפות מהן — „חורבן“, ומתוך רוב הרגל ושימוש בו כאילו כהה מושגו. והנה נפער לעינינו ממש פי תהום ולתוך מצולותיו צללו בבת־אחת אלפי קהילות ישראל, ביניהן קהילות גדולות ומפוארות, קהילות עתיקות ומהוללות עם כתבי־יחש של שנות אלף ומעלה. קהילות קדושות, ערים

ואמהות בישראל נהרסו ומוגרו, נמחקו כליל מעל פני האדמה, ולא נותר מהם כמעט שריד ופליט, יד וזכר, על כל נפשותיהם ועל כל נכסיהם נעקרו, על בתי-כנסיותיהן שהתנוססו לתפארת, ועל כל בניניהן המרובים שהיו קודש לתורה, לתרבות, לחסד ולצדקה, ועל בתי-קברותיהן, שכל אבן-מצבה בהן עמדה גלעד לדורות שהלכו ולגדולי דור ודור.

ובטרחנו, נאלמי לשון, להגדיר את עומק האסון, הננו נאחזים שוב ושוב באותו ביטוי נדוש ושיגרתי: „חורבן“, „חורבן“...

ובבואנו לציין את כל תוקף התגעשות המשטמה לישראל, אנו אומרים: „אנטישמיות“. ואולם מה עמוק השינוי שבא בכל תכנו ומהותו של מושג מודרני זה, מה רבים הגלגולים שעברו עליו תוך תקופת-הביניים הקצרה שבין מלחמת-העולם הראשונה לשניה! אחרי חוזה-השלום של וורסייל משנת 1919, שכלל גם סעיפים מיוחדים להבטחת שיונם המוחלט של המיעוטים הלאומיים במדינות הקמות לתחיה באירופה, הופר והוקע כאנטישמי כל משטר מדיני, שסירב להכיר בזכויותיהם המלאות של היהודים כאזרחי המדינה. וכאשר קמה הונגאריה העצמאית והנהיגה בשנת 1920 את שיטת „נומרוס קלאוזוס“, לאמור — הגבלת אחוז התלמידים היהודים באוניברסיטאות והתאמתן ליחס המספרי של האוכלוסייה היהודית במדינה, נתפרסמה כדוגמא לאנטישמיות גסה ביותר. ולאחר מכן, כאשר נתעוררה פולין והכריזה על סיסמת „אובשאם“<sup>1</sup> המפורסמת שלה, שפירושה היה הגבלת יומתם של היהודים בחייה הכלכליים של המדינה, הוכתמה ממשלתה כאנטישמית מובהקת. וכאשר התפרץ הרהגעש הנאצי ותחיקת-הגזע של נירנברג משנת 1935 הציבה את עקרון הדם והגזע כיסוד מכריע לזכויות האדם, וכתוצאה ישירה מזה הורדו היהודים לדרגת תושבי המדינה ממדרגה שניה (לא „אזרחים“ אלא „נתנים“)<sup>2</sup> היה הרושם בעולם כולו, כי הנה לפנינו האנטישמיות בשיא פראותה.

וכאן, תוך מסע-הכיבוש של צבאות גרמניה על פני יבשת-אירופה, הגשימה הממשלה הנאצית את התכנית שלה לעשות את כל הארצות שתחת

<sup>1</sup> „אדרבא“ בלשון הפולנית. כי כך הצהיר אז ראש ממשלת פולין: „פוגרו-מים“ לא, אבל מלחמה כלכלית ביהודים — אדרבא.  
<sup>2</sup> לא „Reichsbuerger“, כי אם „Staatsangehöriger“... לפי המונחים במקור בחוקי-נירנברג מיום 15 בספטמבר 1935.

יהודה (Judenein) (נקי מיהודים), הגשימה אותה בצורה מוחלטת על-ידי ציד שיטתי נמרץ וללא ליאות של שרידי היהודים שנמלטו והסתתרו בבונ-קרים ועל-ידי קביעת פרסים מיוחדים מקופת המדינה תמורת ראשו של כל יהודי מסתתר שיתפס חי, גבר ואשה, זקן וילד.

ומשטר־מרצחים זה, אין לנו בשבילו אלא אותה הגדרה: „אנטי־שמיות“, „אנטישמיים“.

### ב. מלה אחת הממצה הכל: Jude

מתוך תחושת־כאב אילמת, שאידנו איום מכל איום, ומתוך צער האלם, באין ביכלתנו לבטא את אימת המעשה שנעשה לנגד עינינו, אנו פונים לספרי הקורות של האומה אולי נמצא הקלה־פורתא, עידוד־מה בכל שואת ישראל, הנוראות לאי־חקר והמרובות לאי־ספור, אשר היו לפנינו.

אומה זו, הנבדלת ומיוחדת בצורת קיומה ובאורח־חיה, בתורתה ובמשאת־נפשה, אשר עם היותה פזורה בגלויותיה, בין שבעים אומות, צוינה על-ידי עצמה ואף על-ידי אחרים, ברצונה היא ואף ברצון האחרים — כ„עם לבדד ישכון“, מהיותה נעדרת כל אמצעי־מגן מדיניים־ממלכתיים, הוטל עליה תמיד בכל זמן ובכל מקום לשלם מס־רפיונה, מס־מים, כופר־נפש על כל צרה שהתגשה ובאה בחיי הגויים שסבבוה, להביא קרבן־עולה על כל התגעשות דתית וגזעית, מדינית וסוציאלית. ואולם עם כל זאת היו הצוררים והמש־טינים הקמים עליה, זה בעקבות זה, דור אחרי דור, רואים עצמם נאלצים לבקש אמתלאות, אם מציאותיות ואם דמיוניות, כדי להתיר את דמה, והיו יודעים גבול וקץ למעשי הרצה, נקודת־רוויה בתאוותם הנתעבת לדם ישראל.

שליטי רומא, מכניעי ירושלים ומהרסי עצמאות ישראל, טבעו תוך שכרון נצחונם את מטבעותיהם: Judea Capta, ואת הלוחמים היהודים שנפלו בשבי, ואת נשיהם וילדיהם שנלכדו הובילו לזראון ולעבדות — אבל את נפשם שמרו. וכל אותם שליטי הנצרות, מנוסעי־הצלב שבגרמניה הקדומה ועד מארגני האינקביזיציה בספרד, שקנאו ביהודים קנאת דתם ואמונתם, נתנו ליהודים להציל את הגוף במחיר הנפש, ולפעמים אף הניחו להם מוצא־הצלה אחר — מקל־הנדודים. ואם אמנם בימי מרידות הקוזאקים וההיידאמאקים, בימי חמיל וגונטה, שנישאו מתוך שאיפת־נקם לזהות, לא

ניתן ליהודי להציל את גופו במחיר נפשו, הרי הלכו מחנות הקוזאקים והטאטארים לא פעם שבי אחרי ברק הזהב, ומספר מבני ישראל השבויים הובל עד לשוקי העבדים ב"קשטנדינה וביתר ערי תוגרמא", מקום שנפדו בכסף מלא על-ידי יהודים מארצות שמחוץ לאיזור הסערה.

ואולם מלחמת גרמניה ביהודים, מלחמת-השמד מוחלטת היא, רציחת יהודים באשר נולדו יהודים, השמדה ורציחה ללא תנאי, ללא ברירה, ללא יוצא מן הכלל. המשטר הנאצי נימק את פסק־דין המוות ליהודים בתכלית הבהירות והפשטות: "כל נפש אשר אִם יהודיה הביאה אותו לאויר העולם דינה לגרדום"; כי היהודי עושה את האיום בפשעיו בעצם היוולדו; כי בחובו ובעורקי־דמו נושא היהודי את זרע הפשע; כי כל חייו של היהודי הם שרשרת של פשעים וחטאים מתוך רצון וגם מתוך אונס פנימי־גזעי; ולפיכך אין לו ליהודי תקנה אלא השמדה פיסית מוחלטת.

ולא רק האומה היהודית, כיחידה היסטורית, ולא רק היהדות, כזרם רוחני באנושות ולא רק קיבוצי היהודים כגושים אֶתְנוֹגְרָאפִיִּים־מְדִינִיִּים־כִּלִּי־כליים הוצבו עתה כמטרה לרוצחים, אלא גם כל נפש ונפש מִיִּשְׂרָאֵל לַעֲצָמָה. אותה קריאה פראית, ספוגה משטמת־שׂאֹל, שליוותה את מיליוני הנידונים היהודים, עד אשר נסגרו עליהם דלתות תאי־הגאוזים והמשרפות, נהימה אחת ויחידה לה: "Jude".

מלה אחת, הממצה את הכל. היא היא סיבת הרצח, היא היא תכלית הרציחה — יהודי! היא ציון המועמדים לרצח, היא הדרך למרצחים — יהודי! היא שורש הטראגדיה, היא הקובעת את שיא פסגתה — יהודי! מלה אחת, ואנו עומדים נדהמים ומוכי תמהון־לבב: טירוף שטני זה, להט ההשמדה ובולמוס הרצח שנתקפלו במלה זו — "יהודי" — איך באו עלינו?

ג. ההשמדה — סוף מעשה במחשבה תחילה  
שנאת־יהודים זו, שנאת־עולם זו לעם־עולם, אשר בכל תקופה ותקופה בהיסטוריה היא פושטת צורתה כדי להופיע בצורה אקטואלית יותר, יפה ומותאמת יותר לתנאי השעה ולצרכיה, ודאי כי קִין טעמים, הסברים וני־מוקים לה.

בתקופתנו, תקופת התגבשותה של ההכרה הלאומית והמעמדית והת־חפנותן של הניגודים הבינ־לאומיים והבינ־מעמדיים, רבו העילות לשנאת ישראל, ורבו, מה רבו, האפשרויות ללבותה. כי שונות הן ומנוגדות הסיבות והאמתלאות לשנאת ישראל. היהודי מופה גם בעוון חולשתו וגם בעוון קשיות־ערפו, גם בגלל עשרו וגם בגלל עניו, גם בעבור נטייתו להתבדלות וגם בעבור שאיפתו להתבוללות, גם מהיות כלכלתו קפואה ומפגרת וגם מהיותה יוצרת וכובשת. ותעמולת־הרצח השטנית של המשטר הנאצי אספה וריכזה בתוכה את כל אמצעי־הגירוי האנטישמיים על כל של־ל־גוֹוניהם וצירפה מבלי לזה את המושג החדש: „Alljude“, כלומר, היהודי הנצחי הכל־יכול והבלתי־מנוצה, העומד מעבר לכל גבולות הזמן והמקום; שליט־ההיסטוריה מן הר סיני ועד חורבן ירושלים ולמן הופעת הנצרות ועד המהפכה הבולשביסטית; הרודה בגויים, הרואה ואינו נראה, אשר כל מעצ־מות תבל, גם האימפריה הבריטית, גם ארצות־הברית של אמריקה וגם ברית־המועצות, הן רק דומיניונים שלו. וכמה שיכללה הפילוסופיה הנאצית את דמותו זו של „היהודי הדימוני“! היהודי, הוא הכוח המניע במהפכה הבולשביסטית ובכל תנועות המהפכות הסוציאליות בתבל כולה; הוא הרוח החיה של המעמד הקאפיטאליסטי בעולם ושל המשטר הפלוטוקראטי במעצ־מות הרכושניות, והוא גם המנצח העליון במישחק־הכוחות שבין המשטרים והמעמדות ובכל המשברים המדיניים והכלכליים הבינ־לאומיים. היהודי קובע, כחשקו, כרצונו, מועדים להתפרצות ההתנגשויות בין העמים והמע־מדות והוא גם קוצב, כאוות־נפשו ולפי ראות צרכיו, זמנים ותקופות לאיחודם ולהתלכדותם של כוחות היריבים והאויבים.

אמנם, אם נחשוף את מצפוני התעמולה הנאצית, שהותאמה, בלי ספק, על כל הנחותיה ועל כל תכסיסיה, לצרכי האסטרטגיה העליונה של הפיכת־עולם נאצית, נמצא, כי ציור דיוקן זה של היהודי היה בשבילה הכרח תע־מולתי. הכרחי היה לה לשכנע את הגזע הגרמני העליון בהתכוננו למסע־כיבוש עולמי וביצאו להסתער על מעצמות־תבל האדירות, כי בעצם יש לו להתגבר על אויב אחד ויחיד, על הירודי.

ואולם שיטה תכסיסית־אסטרטגית זו, לקפל את שדה־המאבק הגורלי־היסטורי ולצמצמו במלחמת היהדות והנאציות, לא נוצרה רק לצרכי תעמולה,

כי שרשים עמוקים לה בהשקפת-העולם הנאצית, וכל הבנין האידיאולוגי הנאצי מוסד עליה. יתר-על-כן: עקרון האנטישמיות הועלה על-ידי הנאצים למרומי המיתוס, על ידו היתה הנאציות למין דת — „דת האנטישמיות“. עם ההתכחשות לכל צו אנושי-מוסרי ומצפוני ודיכוי כל שאיפה אנושית נעלה לחירות, לשלום ולשויון — יצרה הנאציות אצל המוני העם הגרמני חלל רוחני-מוסרי ריק, וחלל זה מילאה כולו מיתוס השנאה, מיתוס ההרס — מיתוס האנטישמיות.

הכרה יסודית זו, כי היהדות היא האנטיטזה של הנאציות והכוח היחיד המתחרה בה, והיהודי הוא אויבה הראשי והעיקרי של גרמניה הנאצית, הכרה זו, אשר המנגנון החינוכי-ההסברתי המשוכלל של הנאצים לא חסך מלהחזירה יום-יום, שעה-שעה לתוך מוחות הגרמנים, היא אם התכנית למלחמת-ההכחדה הטוטאלית ביהודים. כיום, תוך הסתכלות ריטרוספקטיבית בכל השתלשלותה של הפעולה הנאצית נגד היהודים, אנו רואים ברור, ללא צל של פקפוק, כי השאיפה להשמיד את היהודים השמדה פיסית חיתה בה בנאציות מראשיתה. עם בחינת התפתחותו של המסע נגד היהודים, על שיטותיו וצורותיו, על תמורותיו ותכסיו, על שלביו ומעבריו, אנו רואים בודאות, כי „סוף מעשה במחשבה תחילה“, כי החלטת ההשמדה הגמורה של היהודים הונחה ביסודה של המדיניות הנאצית.

בניגוד לכל מאורעות-הדמים המרובים בתולדות ישראל אין בהן בקורות מלחמה זו שום אות וסימן להתפרצות-פתע, למעשי-נקם רתחניים, להשתוללויות, שנתעוררו מתוך נסיבות השעה והמקום. אדרבא: כל התער דות, כל הנתונים והעדויות על פעולות-הגמר של מלחמת-ההשמדה, של טבח-הבזק הטוטאלי, שבוצעו כולן בפרק-זמן אחד, בנישימה אחת, בכל הארצות שנכבשו בידי הנאצים, וש בכל ארץ וארץ קיבלו צורה מיוחדת בהתאם לתנאיה החברתיים-מדיניים, מראים בעליל, כי תכנית החיסול הסופי של היהודים הוכנה מתוך חישובים מדוייקים וקרים ולכל פרטיה ודקדוקיה. הנה נחשפים עתה לעינינו קויה העיקריים של התכנית: בשטחים הכבושים של רוסיה הסובייטית, שתנועת-המרי של הפארטיזאנים יצרה בהם תנאי מלחמה בלתי-פוסקת, לא היה המשטר הנאצי זקוק לשום אמצעי-הסוואה, ולפיכך נטבחה האוכלוסיה היהודית בערי אוקראינה, בערי רוסיה הלבנה,



בערי רוסיה המרכזית ובארצות הבאלטיות במישרים ובקצב מלא על המקום. במדינות הכבושות של אירופה המערבית, המרכזית והדרומית מזרחית, בהן ראה משטר־הכיבוש הנאצי צורך בהשקטה פנימית ולשם זה גם קבע בהן מידה מסוימת של שלטון עצמי, במדינות אלו הוסווה מעשה ההשמדה על ידי גירוש המוני יהודים „בכיוון למזרח”. ובלבה של אירופה המזרחית, בפולין, בה היו מיליוני היהודים מרוכזים בצינוקי הגיטאות ובמחנות־העבודה, ומשטר המרצחים שם בה את מבטחו בהלכי־הרוח האנטי־שמיים של האוכלוסיה הלא־יהודית — הוקמו בתי־מטבחים ענקיים לבני־אדם, שכל תכסיס־הערמה להסוואתם לא באו אלא כדי להדהים את היהודים בשעה האחרונה, בשעת הילכדם בפתי־המוות.

וביצוע ההשמדה עצמו על כל פרטי סידוריו, לא היה בו אף שמץ של רתחנות ובהילות. הכל, עד הנקודה האחרונה, היה מתוכנן מראש, על פי עקרונות מדעיים־פסיכולוגיים ובכל תחבולות הערמומיות הצינית ביותר. כל פרט ופרט מהסידורים בתוך מחנות־ההשמדה, מן השלטים ליד הכניסה „Arbeit macht frei”<sup>3</sup>, ועד לחלוקת סבון לרחצה ומגבות להמוני הערר מים — היה מחושב ומכוון, שהמהלומה הסופית תרד על ראש האומללים במפתיע, במדהים, כדי לשתק כל רצון של התנגדות.

המתמיה כאן הוא איפוא לא זה שאנשים מוכהי־חושים גלשו לתוך לועו הפעור של תהום צלמוות שנפתח לפניהם, אלא זה — שיצרי האיבה והרצח, אשר זנקו מהתהומות האפלים שבאדם, שלא ידעו מעצור ורתיעה, באו על סיפוקם לפי תכנית מדויקת.

#### ד. האנטישמיות כמחלה וכמגפת־מוות

האנטישמיות המקננת בגוף האנושות מימי־הביניים ועד לתקופתנו המודרנית, אשר אין מספר לחללים שהפילה בישראל ואין ערוך לשמות שחוללה במערכות הנפש של האנושות כולה, כמה וכמה הסברים ניתנו לה: הגיוניים ואי־ראציונאליים, מדעיים ואמוצינאליים, ומכמה וכמה בחינות פירושה: מבחינות דתיות ולאומיות, מבחינות סוציאליות וכלכליות.

בתקופתנו, עם גשוג המדע הסוציולוגי, התאמרנו לחשוף כל שורש

<sup>3</sup> „העבודה משחררת”.

טמיר מעמיק של נגע ממאיר זה. שנאת ישראל, היכן מקורי-יניקתה? מקור-יניקתה בשוני היהודי, באנומאליה של מצב היהודים, בפונקציה הכלכלית היהודית, בכל ייחוד הופעתו של היהודי בכללות ובפרטות, על במת ההיסטוריה ועל כל במה ובמה. גזירות על היהודים, מה בצע בהן? הן סגולה בדוקה ומנוסה לחיזוקו של כל משטר רעוע, הן כולה-רעם נגד כל תנועה חברתית מתקדמת, הן האמצעי היעיל ביותר לסנוור את עיני ההמונים הכמהים לשינויים סוציאליים מכריעים. נחשולי הפוגרומים, כיצד הם מת-עוררים? הם מתעוררים על-ידי ליבוי יצרי-השנאה וצמאון-הדם שבהמונים הפראיים, על-ידי גירוי יצרי השוד וההרס, על-ידי הצגת היהודי כשעיר לעזאזל על כל פורענות של הטבע, על כל תבוסה בשדה-הקרב, על כל פגע וצרה ומכשול.

אלה הם סימניה המובהקים של המחלה האנטישמית בהיסטוריה החדשה. אך הנה כאן לפנינו חזיון מיוחד במינו, חזיון משונה ומוזר. לא מחלה אנטישמית, כי אם מגפה, אשר כיוונה ברור מהרגע הראשון להופעתה: מות ליהודים. והסיכום האכזרי במאזן-הדמים של יהדות אירופה, המוכית, כי תכנית-ההשמדה השטנית נתגשמה כמעט במלואה, מעמידנו על כל תוקפה של השאיפה להכחיד את היהודים, המאפינת את שואת ישראל שבימינו. ידועים ומקובלים כל התנאים והסיבות, העשויים להלהיב את יצרי-הטירוף האנטישמיים. ואולם כאן, בתנאי מצבם של היהודים שנאספו עדרים, עדרים לקרונות-המות והובלו בדרך האחרונה למחנות-ההשמדה, הרי לא היה, לפי כל הנתונים הסוציאלי-פסיכולוגיים, משום גירוי-יתר ליצרי הרציחה. ואפילו נביא בחשבון את הרקע הכללי של המאורעות בעולם, את כל תסבוכת המשברים המדיניים והמעמדיים, את מערבולת המהפכות הסוציא-ליות והפאשיסטיות ואת תנאיה המיוחדים של המלחמה הטוטלית — מסי-בות שהיה בהן כדי להחריף לאין-שיעור את המשבר במצב היהודים, — לא נבהיר לנו די-צרכה את תופעת-האימים שלפנינו.

תאוות-השוד, מהי? התאוה לעשוק את היהודים העשירים, לשדוד את הונם ורכושם, לתפוס את עסקיהם ואת כל קנינם. והרי היהודים הללו, הדחוקים בגיטאות והכלואים במחנות-העינויים שודדו כליל זמן רב לפני שנדחפו ערומים-למחצה לרכבות-המות.

התנגדות לפונקציה היהודית, מהי? שאיפה לחסל את מעמד-התיווך של היהודים, גם בכלכלה וגם בתרבות, את הסוחר, את הרוכל והבנקאי, ואף את העתונאי, את הבמאי בתיאטרון, ואת יוצר הסרטים. והרי שלטונות-הפיקוח הגרמניים בגיטאות כבר חיסלו כל חפעה של ה"פונקציה היהודית" החפשית בחיים הכלכליים והתרבותיים. האוכלוסיה היהודית כולה, ובשורה הראשונה המומחים המקצועיים וחוגי האינטליגנציה, נאלצו למלא אותן הפונקציות, אשר מכונת-המלחמה הגרמנית הכתיבה להם.

סאדיזם, מהו? להתעלל באדם הבלתי-מוגן, בנשים, באסירים תשרי-שכוח, בילדים, החלשים שבחלשים, והרי כל אלה לגיונות הסאדיסטים במדים גרמניים, שחונכו במיוחד באסכולות לאכזריות שבעו, מה שבעו, התעללויות ביהודים. מהרגע הראשון לכבשם את ישובי היהודים שולח מהם כל רסן ויוס-יום המציאו תחבולות שונות ומשונות לספק את טירופם הסאדיסטי. ואחרי כל זה עוד התחשק להם מישחק: שעשועים בגופות היהודים הערומים, בעויותם האחרונה בחדרי-הגאוזים ובכבשני-האש. פסיכוזה המונית, מהי? העולם של אתמול מתערער והולך, המשטר הקאפיטאליסטי שוקע ושקיעתו מלווה סערות וסופות, וההמונים הנרגשים, שאבדה להם כל אחיזה בקרקע מוצק, נדחפו ממסלולם. ולפיכך טבעי הדבר, כי מהזעזוע ייפגע בראש-וראשונה האיבר החלש ביותר בגופה של האנור-שות, וכי לבין הגלגלים של המאורעות ההיסטוריים יידחק קודם-כל הנער-הנד התמידי — היהודי. אבל כאן לפנינו לא התפרצות ספונטאנית מלמטה, התפרצות של שנאת המונים, אלא מלחמה מאורגנת מלמעלה, לא פרעות בצורה פראית, אלא טבח שיטתי לפי פקודה. כי הרי המסע נגד היהודים לא בא כתופעת-לוואי למאורעות הכלליים אלא הועמד במרכז המאורעות. שיטת-המלחמה הטוטאלית, מהי? לא להכניע את היריב אלא להשמידו. ואם ניהול-המלחמה, או אפילו רק הצרכים הכלכליים של המאמץ המלחמתי, דורשים להשמיד את האוכלוסיה האזרחית הבלתי-לוחמת, יש להשמיד גם אותה. ואכן, היו מומחים נאציים, שנימקו את מלחמת-ההשמדה היהודית בחישובים כלכליים-אספקתיים גרידא; שהונת מיליוני האוכלוסיה היהודית, אשר היא האויבת העיקרית בכוח ובפועל של המשטר הנאצי,

מעמיסה נטל-יתר על מדיניות-האספקה של המשק המלחמתי הגרמני. אבל הרי באירופה המשוועבת נמצאו עוד לוחמים בגרמנים ללא פשרה, נמצאו הפולנים, למשל, ובכל-זאת לא הובלו המוני האוכלוסיה הפולנית אל תאי-הגאזים במחנות-ההשמדה. וכנגד זה הרי הבדיל השלטון הנאצי מתוך האוכלוסיה היהודית שכבה דקה מאוד של „יהודים מועילים מבחינה כל-כלית“, אשר ערכם לתעשייה המלחמתית היה גדול, ואספקת-המזון בשבילם מינימאלית עד מאוד, ובכל-זאת היתה גם דרכם האחרונה של אלה, של היוצאים מהכלל, למקומות-ההשמדה.

צמאון לדם יהודים, מהו? הצמאון לשפוך את דם-היהודים השנואים בכל עת מצויה. עומדים לחוג נצחון, נקראים ההמונים לשפוך דם-יהודים מתוך צהלת-השכרון. נוחלים מפלה — ודאי וודאי שנוח לעורר את חמת-הנקם נגד היהודים כדי להמתיק בדמם את מרירות התבוסה. וכאן, הרי תאריכי הביצוע של טבח-הבזק ביהודים אינם קשורים כל-עיקר בתאריכי התנודות והתהפוכות בחזיתות המערכה הכללית. לא עם שכרון נצחונות גרמניה המרעישים, (כניעת פולין בסתיו 1939, נפילת צרפת והתמוטטות חזית-המערב כולו בקיץ 1940, מסע-הכיבוש המהיר על פני מרחבי רוסיה בקיץ 1941), ואף לא עם התבוסות הצבאיות המכריעות של גרמניה, (תבוסת סטאלינגראד בחזית הרוסית המרכזית בחורף 1942/43, התבוסה באפריקה הצפונית ובאיטליה באביב 1943, הפלישה למערב-אירופה בקיץ 1944), בא המשבר במלחמת-ההשמדה ביהדות אירופה, המעבר הקיצוני מהשיטה המרור-סנת, כביכול, של ה„פגרום הקר“ לטבח-בזק טוטאלי. שעת-הכרעה זו אינה קשורה, איפוא, בהלכיה-רוח ספונטאניים. לפי כל הנתונים שבידינו, ולפי כמה מיסמכים גרמניים רשמיים, נסתמנה תקופת-מעבר זו בשלהי שנת 1941. תאריך זה לא היה מקרי: שעה זו, בה הפיל השלטון הנאצי את הפור לאבד את היהודים, היתה שעת ההכרעה הגורלית ביותר בתולדות המלחמה הכל-לית, שעת המעבר ממלחמה בין מעצמות-אירופה למערכה עולמית-גלובא-לית. עובדה זו מעמידה אותנו על הקשר ההגיוני ועל התלות המוחלטת שבין תכניות ביצוע השמדת היהודים ובין התכנית הכוללת של מהפכת-עולם נאצית. עובדה הרת-גורל זו, היא אולי הגורם העיקרי לטראגדיה היהודית באירופה.

ה. המשבר ביחסים שבין היהודי ובין העולם

עם כל ההוכחות החותכות, כי המדיניות הנאצית הציבה לה למטרה את השמדת ישראל מראשית עלייתה לשלטון, הרי ברור וודאי הוא, כי אילולא פרצה מלחמת-העולם של שנות 1939—1945 או אילו התפתחותה היתה אחרת, לא יכול השלטון הנאצי לבצע תכנית-השמדה זו.

בפרוץ המלחמה, בספטמבר 1939, נמצאו בתחומי שלטונה של הנאציות בסך-הכל 300 אלף יהודים — שלושה אחוזים מהאוכלוסיה היהודית באירופה. וגם אלה, — קיבוצי היהודים בגרמניה ובשטחים הנספחים לה, רייך השלישי, באוסטריה, ובפרוטקטוראט הצ'כי — לא היתה צפויה להם סכנת מוות ישירה. מיום ליום הוקטן מספרם על-ידי ההגירה שהיתה מסתננת בכיוון לארץ-ישראל ולארצות אחרות שמעבר-לים וגם על-ידי הבריחה וההברחה המבוהלת בדרכים-לא-דרכים אל הארצות השכנות. מלבד זאת היה אולי נמנע המשטר הנאצי, מתוך טעמים תעמולתיים-תכסיסיים, מלעשות טבח המוני גלוי ביהודים בביתו הוא. כלפי חוץ, כלפי העולם התרבותי הנאור, היה מעוניין ליצור את הרושם, כי הוא מחסל את הבעיה היהודית „ללא שפיכת-דמים“, וכלפי פנים, כלפי ההמונים המשוסים בארצו, הרי היה זקוק לאותה מתיחות מתמדת, שנוצרה על רקע הפעולה האנטישמית.

ברור איפוא, כי חלום מרחץ-הדמים למיליוני יהודים היה צמוד בדמיונם של השליטים הנאצים לשאיפת מסע-ההשתלטות נגד העולם כולו. ואמנם, הבדיקה הכרונולוגית מגלה, עד כמה היה ביצוע תכנית-ההשמדה קשור במערכה הכללית. הפעולות המכריעות הראשונות לחיסול שיטתי של האוכלוסיה היהודית באות כאחת עם שני המאורעות האלה:

(א) עם התפרצות המלחמה הגרמנית-רוסית בקיץ 1941;

(ב) עם כניסתן של ארצות-הברית למלחמה בסוף 1941.

עם התקפת-הבזק של צבאות הנאצים על רוסיה וחזירתם עמוק לתוך האזורים המזרחיים ועם הצטרפותן של מדינות הבאלקאן, רומניה והונגאריה, לחזית האנטי-רוסית והירתמותן בעול הנאצי, השתלטה גרמניה הנאצית כמעט על יהדות מזרח-אירופה כולה על כל מרכזיה האֶטְנוֹגְרָאפִיית-תרבורתיים. אז, כאשר הנאציות תפסה בכפה שבעה, שמונה מיליונים יהודים (יחד עם היהודים בארצות הכבושות של אירופה המערבית), נפתחה איפוא

האפשרות המעשית־טכנית להגשמת ההשמדה. ואמנם עם ההתקדמות בשטחי רוסיה החלו צבאות גרמניה בטבח ההמוני הפראי והמהיר של האוכלוסיה היהודית אשר בתוכם. ברם, מאורעות־הדמים הללו היו בעיקרם מעין פעולות צבאיות וגם ניתנה להם אמתלא רשמית גרמנית, שאינן אלא פעולות־ביעור נגד הכנופיות הפארטיזאניות.

עם התרחבות המלחמה על־ידי הצטרפותן של ארצות־הברית לחזית האנטי־גרמנית ועם הפסקת הקשרים האחרונים שבין גרמניה הנאצית ובין מעצמות הדימוקראטיה ויציאתם של המשקיפים האמריקאיים המרובים מגרמניה ומכל שטחי הכיבוש שלה, לא נרתעו עוד מנהיגי הנאציות מלבצע את מזימתם. אז ניגשו הגרמנים להקים את מחנות־ההשמדה המשוכללים, ושלטונות־הכיבוש שלהם התחילו בחיסול־בזק של קיבוצי־היהודים באירופה המערבית, המרכזית והמזרחית כאחת על־ידי גירושים המוניים שיטתיים „בכיוון הבלתי־ידוע“, כלומר, ישר למקומות־ההרג.

הקבלה זו של השמדת היהודים והמערכה הכללית, היא נקודת־המוקד של הטראגדיה היהודית. בשביל הנאציות היתה המלחמה ביהודים מבחינה מעשית, ואף מבחינה פורמאלית־משפטית, קשורה קשר אורגני במלחמתה הכללית במדינות־הברית. הממשלה הגרמנית והמפקדה העליונה שלה כיוונו במפורש את מדיניות־ההשמדה לפי תנאי המלחמה הכללית, לפי נסיבותיה של האסטרטגיה הגדולה. ואילו הצד השני במערכה, הברית האנטי־גרמנית וההנהגה הצבאית שלה, התייחסו למלחמת־ההשמדה ביהודים כאל תופעה צדדית, יוצאת דופן, שאין להכניס אותה כלל בחישובים האסטרטגיים־תכסיסיים ואין לטרוח בשבילה טירחה גדולה וקטנה.

ואכן, אם נחשוף חישוף מלא, מתוך התאכזרות עצמית וללא משוא־פנים, את שואת ישראל שבימינו על כל גורמיה ומניעיה, נמצא כי יסודה הוא לא רק משבר ביחסים שבין היהדות ובין הנאציות, לאמור ביחסים שבין היהודים ובין משטר מסויים, אלא גם — משבר ביחסים שבין היהודים ובין מעצמות תבל, שבין היהדות ובין העולם הנאור כולו.

בכל פגע מפגעי הטבע ובכל פורענות מדינית־סוציאלית אנו מודדים את עצמת התופעה לפי היקף תוצאותיה ועומקן. ואם עצמת התפרצות־איתנים זו של שנאת־מות ליהודים נמדוד לפי היקף השטחים שנפגעו ולפי השמות־

ללא־תקנה שחוללה, הרי נמצא כי כמותה עוד לא היתה וכי החומר המתגשש שהביא לידי התפרצות נצטבר מתחת לפני השטח ימים על ימים. ואם אמנם לועז של ה־ההגעש האנטישמי המשתולל היתה גרמניה הנאצית, וכאן יש לעמוד איפוא על שרשי התופעה, הרי ענני אדי־הרעל, שפרצו דרך לועז־הגעש והרסו את קיומם ואת יסודות קיומם של היהודים בשטח עצום מסביב־ביו, נצטברו במעמקים מאזורים נרחבים יותר ומרוחקים יותר; ואם אמנם גרמניה הנאצית היא שהציתה תבערת־אימים זו של שנאת־מות לישראל בכל הארצות והשטחים שעליהם פרשה את שלטונה, הרי בהרבה מן הארצות הללו החזיקו במלאכת־הטבח ביהודים מרצון חפשי עוזרים רבים לאי־ספור מבין האוכלוסיה המקומית, ולא פעם השיגו באכזריותם את מדריכהם הגרמנים; ואם אמנם גרמניה הנאצית היא אשר ביצעה את מעשי רצח המיליונים מתוך הכרה ברורה וחשובים קרים, ועליה רובץ כל כובד אימת־התועבה, הרי אלה מעצמות־תבל האדירות, אשר היה ביכולתן לצמצם את היקף הרצח ולא עשו זאת, ואשר היה בידן להציל לכל הפחות את היהודים שנמלטו בכוחם הם מפחיתמות של משמידיהם ולא הצילו — הרי מעצמות־תבל אלה שעמדו על דם ישראל גם הן אינן חפות מפשע.

המארטרירולוגיה היהודית, אינה יודעת עוד התכשורת כללית כזו של כל עמי העולם ביהודים. כל קורא בספר תולדות הגלות, יודע, כי בהיפגע היהודים במדינה אחת, היתה להם על־פירוב עור מצריהם ממדינה אחרת. בתקופת ימי־הבינים, בעתות הגירושים והשחיתות ההמוניות, היתה נפתחת ליהודים המגורשים מארץ אחת — כניסה לארץ אחרת. וכאשר נמלטו מפני נחשולי פוגרומים שהציפו איזור אחד, מצאו מקלט ומפלט באיזור שני. וכך אירע תמיד שמתוך חורבנו של קיבוץ יהודי אחד, נבנה קיבוץ יהודי אחר; ירידתו של מרכז אחד הביאה עמה הקמת מרכז חדש תחתיו.

בתקופת מסעי־הצלב, כאשר דם יהודים נשפך כמים בתוך גרמניה ובארצות הסמוכות לה, חדרו היהודים לארץ פולין, ומהשארית שניצלה אז לפליטה קם והיה גדול הקיבוצים היהודיים בגלויות. בתקופת האינקביזיציה בספרד, כאשר מרכז יהודי משגשג ומבורך נעקר על שרשיו ולפני המוני היהודים שנשארו נאמנים לדתם עמדה הברירה: מות על המור קדוה או נדידה בתוהו־לא־דרך, נתנו כמה משכנותיה של ספרד — הולאנד,

פורטוגאל, תוגרמה וכו', רשות־כניסה לנודדים היהודים, ואלה בנו והקימו מרכזי־ישראל חדשים לשם ולתפארת. ואף בשנות ת"ח ות"ט, כאשר מבול־הדמים סחף את כל משכנות היהודים באירופה המזרחית, הרי נמלט חלק ניכר מהשרויים בסכנה למדינות השכנות.

הפעם סגר העולם כולו על מיליוני היהודים שנידונו למוות. בלב לבה של אירופה הוקם הגרדום; בריש גלי, לעיני השמש, הובלו הנידונים, מחנה אחרי מחנה לטבח, ואין עוזר ואין מציל.

ההרי הפעם הותקפה היהדות לא בשל הסתגרותה ובדילותה מן הארץ מות, כי אם בשל התערותה והתערבותה בחיי האומות ותרבותן, לא כנושאי ערכים דתיים לאומיים נבדלים, הותקפו הפעם היהודים, אלא, להיפך, כמפיצי מושגים כלל־אנושיים, על־לאומיים ודתיים־כלליים, כנושאי דגלו של המוסר האנושי. האסון היהודי היה איפוא הפעם אסון כלל־אנושי, במלוא מובנו של מושג זה. „היהודי הוא שעליו ניתך זעם ההתקפה הראשונה על מעוזי החופש וחירות האדם” — קבע מנהיג המערכה נגד הנאציות ומארגן החזית העולמית האנטי־גרמנית, וינסטון צ'רצ'יל. „התכנית להשמדת היהודים היתה חלק מההתנקשות הנאצית הכללית בשלום העולם, ומעשי האכזריות ביהודים הם השיא של התכנית הנאצית” — נקבע בכתב־ההאשמה נגד מנהיגי הנאציות, שהוגש בשם ממשלת ארצות־הברית במשפט נירנברג.

והנה מיום הצהרתו זו של צ'רצ'יל (בנובמבר 1941) ועד אותו יום, שבו נקרא כתב־האשמה זה על מנהיגי הנאציות (בנובמבר 1945), נרצחו, לפי העדויות המוסמכות במשפט נירנברג, ששה מיליון יהודים ומעלה, גרמניה הנאצית הקדישה את כל כשרונותיה ואת כל עצמתה להשמדת היהודים ואף השיגה את מבוקשה. והעולם הנאור, הנלחם בנאציות, מה יום הוא ומה פעל הוא כדי להציל את אלה אשר עליהם, „ניתך זעם ההתקפה הראשונה” על האנושות וחירותה, ואשר בהם כילו הנאצים את כל „מלוא אכזריותם”?

מתוך כל אומות העולם יצא רק שבט אחד ויחיד להציל את היהודים הנידונים. הדייגים השבידיים היו היחידים שנודעו לשמע קריאות היאוש של הלקוחים למוות והתאזרו לפעולת־הצלה נועזת וממשית. אלפים מספר מיהודי נורבגיה, שכבר היו מיועדים למשלוח למקומות־ההרג בפולין, ניצלו



על-ידי הדייגים השבידיים, אשר ברגע האחרון הוציאום והעבירום לחוף מבטחים. אכן, הדייגים השבידיים האלה היו היחידים בעולם, שעמדו במבחן אחריות אנושית אלמנטארית, במבחן הרגשת אחווה כלל-אנושית. כל היתר, כלומר האנושות כולה, הכזיבה, פנתה עורף למשוועים לעזרה. זו היא הטראגדיה היהודית באירופה בעירומה. השואה באותה צורה,

באותו קצב ובאותם ממדים שקיבלה, היא פרי שלושה גורמים יסודיים:

- (א) מזימתו של משטר-המרצחים הנאצי-גרמני להשתלטות עולמית;
- (ב) חולשת היהודים כעם מפוזר ומחוסר-מגן בתבל כולה;
- (ג) אדישותו של העולם הנאור לגורל היהודים ולהיאבקותם.